

PLUNGĖS ORKESTRO muzikų keliais ir pėdsakais

TOMAS PETREIKIS

Stogastulpis, žymintis 1873–1902 m. veikusios Plungės dvaro muzikos mokyklos mokinių bendrabučio pastato vietą. Nuotrauka iš T. Petreikio archyvo

XIX a. pabaigos Plungė neįsivaizduojama be kunigaikščio Mykolo Oginskio orkestro ir muzikos mokyklos. Tiek viena, tiek antra anuo metu buvo retas kultūros reiškiny. Jais paskutiniaus dešimtmečiais pradeda domėtis muzikos istorikai, kraštotyrininkai.

Ankstyviausia Lietuvoje žinoma privati muzikos mokykla 1785 m. iš Gardino buvo atkelta į Rokiškį. Apie ją daugiau žinių neišliko. 1873 m. mokyklą Rokiškyje atgaivino dvarininkas Reinoldas Tyzenhauzas¹.

Antroji ne mažiau garsi muzikos mokykla 1872 m. Bogdano Oginskio įsteigta Rietave². Trečioji – minėtoji plungiškė, gyvavo apie 1873–1902 m. Tokios mokyklos veikė pusiau legaliai, nes, nors mokyklų veikla carinei administracijai ir buvo žinoma, bet kaip mokymo įstaigos jos oficialiai nefunkcionavo ir leidimo tam neturėjo. Mokyklos išsilaikė tik dėl steigėjų, konkrečiai Plungėje ir Rietave – dėl kunigaikščių Oginskių didelės įtakos aukštuomenėje. Šios mokyklos ruošė muzikantus dvarų, kuriuose jos veikė, orkestrams.

Dvarų muzikos mokyklų istorija vis dar tyrinėjama gana vangiai. Didžiausio dėmesio yra susilaukusios Rokiškio ir Rietavo muzikos mokyklos. Jų istorija nušviečiama ne viename straipsnyje³. Muzikos istorikė Laima Kiauleikytė ne kartą yra rašiusi apie dvarų muzikinio gyvenimo unikalumą⁴. Savo darbuose ji atskirai aptarė Rietavo ir Plungės orkestrų muzikos mokyklų istoriją⁵. Nors tyrime apie Plungės ir Rietavo muzikos mokyklas kalbama kartu, bet tuo pat metu tai kol kas išsamiausias žvilgsnis į Plungės muzikos mokyklos istoriją.

Plungės kraštotyrininkai, iš kurių vertingiausias darbus yra parengusi Eleonora Ravickienė (1916 01 24–2004 01 06), surinko

daug atsiminimų apie Plungės ir Rietavo Oginskių orkestrų muzikus.

Archyvinių Plungės muzikos mokyklos dokumentų beveik nėra išlikę, o ir tie, kurie sulaukė mūsų dienų, yra išsiblaškę po įvairius archyvus. Apibendrinant atskirus tyrinėjimus bei tolesnes jų perspektyvas, galima teigti, kad žinių fragmentiškumas ir archyvinių duomenų ribotumas neleidžia pakankamai plačiai kalbėti apie Plungės orkestrą ir muzikos mokyklą. Vis dėlto daugelis klausimų dar gali būti patikslinta, o, jei bus surasta dar nežinomų dokumentų, ir naujai nušviesta.

Vienas iš neaiškumų – Plungės orkestro muzikos mokyklos įsteigimo data. Naujausia „Muzikos enciklopedija“ nurodo, kad tai 1873 m.⁶ Šie duomenys yra pateikti be didesnės argumentacijos, todėl prieš dešimtmetį istorikė L. Kiauleikytė tuo pagrįstai suabejojo ir mokyklos veikos pradžią nukėlė į 1879 m. Tiesa, ji neatmetė galimybės, kad mokykla savo veiklą galėjo pradėti ir kiek anksčiau⁷. Deja, į šias pastabas enciklopedijos rengėjai neatsižvelgė. Kiti Plungės muzikos mokyklos ir orkestro istorijos klausimai, tokie kaip auklėtinių skaičius, materialinis jų išlaikymas, orkestro muzikinis repertuaras, veiklos laukas, yra žinomi tik fragmentiškai. Tarp jų patenka ir Plungės orkestro muzikų keliai ir pėdsakai, kurie tampa aktualiu ateities tyrimų objektu.

Plungės kunigaikštis M. Oginskis – žinomas mecenatas ir lietuviybės rėmėjas. Jis tęsė senelio Mykolo Kleopo Oginskio muzikines tradicijas, nors pats mažiau muzikavo ir muzikos nekūrė. Jis garsėjo tik kaip geras muzikos žinovas. Kunigaikštis M. Oginskis iš grafo Aleksandro Zubovo 1873 m. nusipirko Plungės dvarą ir ėmė statyti naujus rezidentinius rūmus. Pats M. Oginskis kurį

laiką gyveno vėliau žinomame dvaro ansamblyje buvusiame „Muzikantinės“ pastate, kurį, pastčius centrinius dvaro rūmus, iš karto paskyrė muzikos mokyklai⁸. „Muzikantinė“ stovėjo parke, prie kelio į Platelius. Šiose patalpose veikė muzikantų bendrabutis ir vykdavo repeticijos. Čia buvo salė orkestrui, keli kambariai, dvi virtuvės, antrame aukšte – gyvenamasis kapelmeisterio kambarys⁹. „Muzikantinės“ fasado vaizdas yra išlikęs buvusio šios mokyklos auklėtinio, dailininko ir kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio išsaugotose nuotraukose¹⁰. Šios mokyklos pamatus 2007 m. kasinėjo archeologai. Tai buvo tik žvalgomieji kasinėjimai, todėl kol kas dar negalima konkrečiai pasakyti, kokie buvo pastato matmenys, vidaus išplanavimas. Mokyklai plečiantis, jai dvaro „Muzikantinės“ patalpų nebepakako. Kunigaikščio lėšomis parke buvo pastatytas dar vienas bendrabutis. Jį dėl netipinio architektūros stiliaus plungiškiai praminė „Šveicarija“. Pastatas buvo gana didelis: pirmasis aukštas – plytų mūro, o antrasis ir trečiasis – mediniai. Antrame aukšte driekėsi ilgi balkonai, skirti muzikantams groti, o trečiajame buvo įrengtas gyvenamasis kambarys¹¹.

Pirmasis mokyklos ir orkestro kapelmeisteris buvo vokiečių kilmės muzikas Zingeris (Zyngier)¹². Jį kapelmeisterio pareigose 1894 m. visam laikui pakeitė Pranciškus Dovydavičius¹³. Jis buvo Rietavo muzikos mokyklos auklėtinis, baigęs Varšuvos muzikos institutą¹⁴. Tinkamai aprūpinta ir profesionaliai koordinuojama kapelmeisterio mokykla tapo svarbiu muzikinės kultūros židiniu, kuri garsėjo savo įdomia muzikine veikla.

Orkestras ir muzikos mokykla Plungei suteikė daug žavesio ir patrauklumo, praturtino Plungės kultūrinį gyvenimą. Retas miestas anuo metu tuo galėjo didžiutis. Plungės parapijos bažnyčia daug metų išlaikė vargonininką, bet atskiro bažnytinio choro iki 1903 m. neturėjo¹⁵. Bažnyčioje kurį laiką giedodavo dvaro orkestro nariai¹⁶. Yra pagrindo manyti, kad orkestrantai įvairiose vietose ir dainuodavo. Žinoma, kad vieną pirmųjų M. K. Čiurlionio sukurtų dainų – „Ant kalno gluosnis“ – choristai mėgdavo atlikti lenkiškai¹⁷.

M. Oginskio iniciatyva 1896 m. birželio 26 d. Plungėje įkūrus

Ugniagesių draugiją, Plungės kunigaikščių Oginskių dvaro orkestras buvo legalizuotas. Pirmieji draugijos įstatai nėra išlikę. Iš vėlesnių (1903 m.) įstatų, kurie buvo parengti ankstesniųjų pagrindu, matyti, kad draugija buvo numaciusi išlaikyti savo chorą, rengti pasilinksminimus, koncertus, pobūvius ir vaidinimus¹⁸. Žinoma, kad, mieste įkūrus Ugniagesių draugiją, jos oficialiu orkestru tapo Plungės dvaro orkestras. Kraštotyrininkų darbuose šis orkestras dažnai vadinamas ugniagesių orkestru¹⁹. Tai nėra tikslu.

Plungėje vykusiose didesnėse šventėse anuo metu be orkestro nebūdavo apsieinama. Didžiausios iškilmės tais laikais vykdavo per kunigaikščio M. Oginskio vardines. Rugsėjo 29 d. Mykolinių progą po iškilmingo koncerto Rietave, kuriame grodavo Rietavo ir Plungės orkestrai, šventė persikeldavo į Gondingos piliakalnio apylinkes²⁰, o vėlesniais metais – į Astreikio lankas (Varkalių k., Plungės r.)²¹. Per Mykolines kunigaikščio miškuose, prie Minijos, būdavo rengiamos iškilmingos medžioklės. Jose dalyvaudavo ir orkestras. Pasak amžininko eigulio Budzinskio, „kai tie sugros Plungėje į medžioklę išvykstant, ar per pietus miške, ar vakare parvykstant, tai girios ir laukai skambėdavo. Kalbų vėliau Plungėje užtekėdavo visiems metams. O kur ta puikybė, grožybė, didybė!..“²²

Orkestras taip pat grodavo ir kunigaikščių Oginskių laikais rengtose žemės ūkio ir amatininkystės parodose. Jos Plungėje pamečiui vyko 1899 ir 1900 m. Tai buvo trijų dienų renginys, kuriame orkestras turėdavo atskirą paviljoną²³.

Į Plungės dvarą atvykus svečiams, orkestras jų garbei taip pat rengdavo koncertus. Jie dažniausiai prasidėdavo vakare apie 18 val. Būdavo sudaroma programa, kiekvienas svečias galėdavo į ją įtraukti savo mėgstamą kūrinių ir jį orkestras pagrodavo²⁴.

Kunigaikštis M. Oginskis į svečius pas kaimynus vykdavo kartu su trimitininku. Kunigaikščiui atvykus, trimitininkas, sėdėdamas ant karietos pasostės, pranešdavo svečiams apie atvykimą²⁵.

Orkestras garsėjo ir už Plungės ribų. Aplinkiniai dvarininkai (grafai Pliateriai Šateikiuose, Platelių savininkai grafai Šuazeliai – jie Platelių ežero saloje turėjo gražų vasarnamį – ir kiti) švenčių ir kitomis progomis vykstančių renginių metu kviesdavo atvykti orkestrą pas save²⁶. Kunigaikštis M. Oginskis dažnai atostogaudavo Palangoje, kur turėjo „Baltąją skrynį“²⁷ vadinamą vilą. Joje jis įsikurdavo kartu su orkestru. Palangos sveikatingumo namų gydytojas Ignacas Šwiętochowskis²⁸ 1901 m. korespondencijoje „Nowiny lekarskie“ apie Palangą rašė, kad M. Oginskio orkestras rengia

(Nukelta į 20 p.)

Plungės dvaro „Laikrodinė“ („Dziegorinė“), netoli kurios stovėjo dvaro orkestrantams skirti pastatai. Nuotrauka iš Žemaičių dailės muziejuje saugomo E. Ravickienės albumo. ŽDM, GEK – 4964

(Atkelta iš 19 p.)

koncertus, yra gerai išmokytas, o instrumentai suderinti²⁹. Dvariškis Boleslovas Zubavičius savo atsiminimuose mini, kad koncertų metu Palangoje atostogaujantiems lenkams kunigaikštis mėgdavo iškrėsti pokštą. Orkestrui pradėjus griežti melodiją „Ant marių krašto, Palangos miestely“ (eiliių autorius Silvestras Valiūnas), kuri buvo labai panaši į lenkų himną „Boże, coś Polskę“, lenkams nusiėmus kepure ir atsiklaupus, kunigaikštis nepasimesdavęs. Pasak jo, mano orkestras grojo „Ant marių krašto, Palangos miestely“, o tai, kas kada nors maunasi kepure ir klaupiasi, ne jo reikalas. Tegu valdžia uždraudžia tai daryti. Bet būtų buvę juoko, jei valdžia būtų pradėjusi drausti nusimauti kepure tada, kai to žmonės nori. Ir taip viskas pasibaigė³⁰.

Orkestrantai lydėdavo kunigaikštį ir tolimesnių išvykų metu. D. Būtėnas, susipažinęs su Lietuvos valstybės istorijos archyve saugomais Oginskių giminės dokumentais, yra nurodęs, kad Oginskių orkestrai buvo kviečiami muzikuoti į Panevėžį, Jelgavą ir Rygos pajūrį³¹. Bene toliausiai orkestro veiklos pėdsakai aptinkami Prancūzijoje. 1900 m. Paryžiuje vyko pasaulinė paroda, kurioje pirmą kartą dalyvavo ir lietuviai – jie tais metais buvo parengę etnografijos ir spaudos ekspozicijas. Šią parodą aplankė M. Oginskis ir

Plungės klebonas Vincentas Jarulaitis³². Parodoje kunigaikštis eksponavo žemaitukus, kurių vienas laimėjo aukso medalį³³. Šios išvykos metu orkestras koncertavo Eifelio bokšte. Kad koncertas pavyktų, orkestrantai tinkamai parodytų visus savo muzikinius sugebėjimus, kunigaikštis jiems tada buvo nupirkęs net naujus muzikos instrumentus³⁴. Visi šie faktai rodo, kad orkestro veikla buvo gana aktyvi ir plati.

Kiekviena mokykla yra naudinga tol, kol sugeba ugdyti jaunąją kartą. Plungės orkestras buvo sudaromas iš dvaro muzikos mokyklos auklėtinių. Jis už rietaviškį buvo mažesnis beveik dvigubai. Rietave vienu metu grodavo apie 60 muzikų³⁵, o Plungėje – 35–36³⁶. Savaime suprantama, kad Plungės muzikos mokykla auklėtinių turėjo mažiau. Broliams Oginskiams sutarus, kartais auklėtiniai iš vieno orkestro pereidavo į kitą, tad gana painu nustatyti muzikantų priklausomybę konkrečiai mokymo įstaigai.

Plungės orkestras ir muzikos mokykla tarp jaunimo turėjo didelį populiarumą ir daugelis muziką mėgstančių jaunuolių norėdavo patekti į ją. Į šią mokyklą būdavo priimami neturtingų tėvų vaikai iš Poznanės, Galisijos, Vilniaus ir Kauno gubernijų³⁷. Tyrinėjant kunigaikščių Oginskių dvarų orkestrų istoriją, vertingas šaltinis yra dvaro siuvėjo Adolfo Daumanto 1888–1893 m. užrašai, saugomi Žemaičių muziejuje „Alka“. Pas A. Daumantą drabužius siūdinosi

Plungės bažnyčios choras 1909 m. Iš kairės: Girdvainis, Juozapas Žilevičius (vedėjas), kun. Jonas Ruibys, kan. Vincentas Jarulaitis, kun. Motiejus Stasiulionis, Jonas Petkūnas. Apačioje viduryje – Vladas Puškorius, vėliau žinomas operos dainininkas (kiti asmenys neatpažinti). ŽDM, GEK – 4970

Rietavo ir Plungės orkestrantai. Jis kruopščiai pasižymėdavo kada, kokiam dvariškiui ir už kokią sumą siuvo drabužius. Remiantis šiuo šaltiniu, galime iš dalies rekonstruoti, kas 1890–1892 m. grojo Plungės orkestre. Nuo 1890 m. kasmet M. Oginskio orkestras buvo naujai aprengejamas. Kasmet orkestrantams iš dvaro medžiagos buvo pasiuvamos kelnės ir striukės, rečiau – žieminės striukės ir milinės. Pagal minėtus užrašus sužinome, kad 1890–1892 m. 23 Plungės orkestrantams buvo pasiūti nauji rūbai³⁸. Tada Plungėje jau mokėsi ir M. K. Čiurlionis. Šis gabus jaunuolis iš Druskininkų vargonininko šeimos, M. Oginskiui rekomenduotas vietos daktaro Jozefo Markevičiaus, 1889 m. atvyko į Plungę³⁹. Tikėtina, kad jau kitais metais jis ėmė groti orkestre, nes 1890 m. pabaigoje, orkestrui išvykstant į Poznanę, A. Daumantas M. K. Čiurlioniui pasiuvo kelnės ir striukę už 1,15 rub., taip pat milinę už 1,5 rub. ir paltą už 3 rub.⁴⁰ Kasmet jaunas muzikas gaudavo naujas kelnės ir striukę. 1891 m. gegužės mėnesį A. Daumantas jam dar pasiuvo vasarines kelnės ir striukę už 1 rub.⁴¹ Nuo 1892 m. pavasario vienerius metus M. K. Čiurlionis buvo orkestro fleitininkas⁴². Tais metais bene paskutinį kartą jam dar buvo pasiūtos kelnės ir striukė už 1,5 rub. bei milinė už 1,30 rub.⁴³

Plungėje gimė pirmieji M. K. Čiurlionio kūriniai. Jo gabumus pastebėjo kunigaikštis ir 1894 m. paskyrė išlaikymą studijoms Varšuvoje, o vėliau – ir Leipcige⁴⁴. M. K. Čiurlionio pėdomis sekė ir devyniais metais jaunesnis jo brolis Povilas. Jis iš pradžių muzikos mokėsi privačiai, o nuo 1894 m. mokslus tęsė Varšuvos muzikos institute – čia jis mokėsi kompozicijos ir groti fortepijonu⁴⁵. 1900 m. Povilas kartu su broliu Mikalojumi Konstantinu aplankė Palangoje atostogaujantį globėją kunigaikštį M. Oginskį.⁴⁶ Tikėtina, kad šio susitikimo metu Povilas gerai užsirekomendavo, nes 1901 m. jis jau grojo Plungės orkestre.⁴⁷ Orkestrui iširus, 1904 m. P. Čiurlionis išvyko į JAV, ten kurį laiką užsiėmė muzikos pamokomis, vėliau dirbo vargonininku, tarp Amerikos lietuvių suorganizavo vyčių chorą ir lietuvių orkestrą⁴⁸.

Kunigaikštis neretai, skyręs išlaikymą, gabesnius orkestrantus siųsdavo mokyti į Varšuvos muzikos institutą. Jo lėšomis ten mokėsi brolis ir sesuo Butkevičiai, smuikininkas Šimkevičius, violončelistas Keturaskas (Plungėje grojo nuo 1892 m.), Vitartas, Žukas ir Mikužis⁴⁹ (neturime žinių, ar jis yra tas pats Plungės vargonininkas Petras Mikužis, kuris dar žinomas ir kaip knygnešys, ar tai kitas žmogus). Plungės dvaro muzikantas P. Mikužis pradinį muzikinį išsilavinimą įgijo privačiai mokydamasis pas Rietavo vargonininką,⁵⁰ vėliau (apie 1887–1888 m.) grojo vargonais Plungės parapijos bažnyčioje. Šiuo gyvenimo periodu P. Mikužis aktyviai užsiėmė knygnešyste⁵¹. Dirbdamas Plungėje, laisvu nuo tiesioginių pareigų metu jis galėjo toliau tobulintis vietos muzikos mokykloje. Žinoma, kad jis, susikivirčijęs su Plungės klebonu, išvyko studijuoti į Varšuvos muzikos institutą⁵². Yra pagrindo manyti, kad P. Mikužio studijas Varšuvoje kunigaikštis M. Oginskis rėmė.

Maždaug tuo pat metu Plungėje mokėsi kauniškis muzikas Ričardas Lechavičius (g. 1880). Jis muziko kelią pradėjo pulko orkestre Šančiuose (Kaune). Ten jam nepatiko ir R. Lechavičius, įkalbėjęs dar vieną orkestrantą, iš pulko orkestro pabėgo, nusigavo į Plungę ir buvo priimti į dvaro muzikos mokyklą bei orkestrą. R. Lechavičius Plungės orkestre grojo klarnetu, svajoto studijuoti Varšuvos muzikos institute, bet netikėtai mirė kunigaikštis M. Oginskis ir R. Lechavičiaus planai įsigyti aukštąjį muzikinį išsilavinimą žlugo. Netekęs darbo, jis išvyko į Liepoją, ten grojo įvairiuose orkestruo-

Nežinomas
Plungės dvaro
orkestro
muzikantas su
uniforma. XIX a.
pab. – XX a. pr.
ŽDM. GEK. 755

se. I-ojo pasaulinio karo metais persikėlė gyventi į Rygą, vėliau – į Maskvą, ten dirbo mokyklose. 1921 m. grįžęs į Lietuvą, dirbo teatro orkestre, vienu metu vadovavo husarų orkestrui⁵³.

Spaudoje yra buvę rašyta, kad Plungėje mokėsi ir žymus muzikas Mykolas Ženstavičius. Autoriai suklydo nurodydami šaltinį⁵⁴. L. Kiauleikytė M. Ženstavičiaus mokslą susiejo su Rietave Bogdano Oginskio įkurta muzikos mokykla⁵⁵. Kol kas neturima duomenų, kad M. Ženstavičius savo muzikinį kelią būtų pradėjęs Plungėje.

Nuolat vykstant mokinių kaitai, orkestrai dažnai atsinaujindavo. Dėl šių natūralių procesų vyko nepertraukiamas muzikinės patirties judėjimas.

1902 m. kunigaikščiui M. Oginskiui mirus, Plungės dvaro muzikos mokykla savo veiklą nutraukė, orkestras iširo, muzikantai išsiskirstė. Dalis liko gyventi Plungės apylinkėse, kiti patraukė toliau, tretį išvyko laimės ieškoti į užsienį.

Žinoma, kad iš Plungės apylinkėse likusių orkestro muzikantų vienas – Liudvikas Liutikas^{56, 57} – gyveno Kuliuose, kitas – Jonas Petkūnas, kilęs iš Kauno apylinkių,⁵⁸ – buvo aktyvus Plungės muzikinio gyvenimo dalyvis. Baigęs orkestro muzikos mokyklą, jis dirbo dvaro tarnautoju, bet muziko amato neužmiršo. Dvaro muzikos mokyklą užsidarius, Plungėje susibūrė vietos kamerinė muzikos grupė. Jai priklausė vietos muzikai inteligentai – Milašaičių dvarininkas Stanislovas Vaitkevičius, gydytoja Eugenijus Rubaževičius ir dar keletas saviveiklininkų⁵⁹, tarp jų buvo ir J. Petkūnas, kuris žinomas ir kaip aktyvus lietuviškų vakarų dalyvis. Ne vieną kartą jis yra koncertavęs Plungės Ugniagesių draugijos salėje rengiamuose vakaruose. J. Petkūnas muzikavo profesionaliai. 1909 m., pasakodamas apie įvykusį lietuvišką vakarą, korespondentas, negailėdamas pagyrų, rašė: „Petkūnas griežė smuiku Bethoveno sonatą IV op. 23, ir puikiai griežė. Smuikas giedojo it lakštingala...“⁶⁰

Yra išlikusi iškalbinga garsiojo Plungės choro (vadovas J. Žilevičius) fotografija, priklausiusi klebonui V. Jarulaičiui⁶¹.

I-ojo pasaulinio karo metais J. Petkūnas dirbo kunigaikštienės

(Nukelta į 22 p.)

(Atkelta iš 21 p.)

Marijos Oginskienės girininku⁶², o nuo 1919 m. – ir viso dvaro turto valdytoju⁶³. Nepriklausomos Lietuvos laikais J. Petkūnas gyveno Plungėje. Kraštotyrininkė E. Ravickienė šį muzikantą asmeniškai pažinojo.

Muzikiniai centrai Rietave ir Plungėje buvo tapę profesionalių muzikų ugdymo mokykla. Du buvę Plungės orkestro muzikantai – Wiskowskis ir Vaitkevičius – grojo pas Konarskius Telšiuose. Konarskių namuose dažniausiai grodavo trio: ponia Konarskienė – pianinu, Wiskowskis – violončele, o Vaitkevičius – smuiku⁶⁴.

Laikui einant Žemaitijoje orkestrų vis daugėjo. Tarp Telšių fotografo Chaimo Kaplansio nuotraukų yra išlikusi 1915 m. Tryškių gaisrininkų orkestro fotografija⁶⁵. Iš čia grojusių keliasdešimties muzikantų neabejotinai bent jau keletas anksčiau galėjo būti mokęsi kunigaikščių Oginskių muzikos mokyklose.

Atsikuriant nepriklausomai Lietuvos valstybei, 1918 m. vasario mėnesį Marijampolėje karys savanoris ir kapelmeisteris, buvęs Rietavo muzikos mokyklos auklėtinis Juozas Gudavičius gavo pavedimą suformuoti kariuomenės orkestrą. Nuvykęs į Žemaitiją, jis per keletą savaičių sugebėjo surinkti 18 asmenų orkestrą. Šis jo suburtas kolektyvas į Lietuvos muzikos istoriją įėjo kaip pirmasis lietuvių kariuomenės orkestras⁶⁶. Orkestro suformavimo istorija rodo Žemaitijos muzikinių tradicijų gyvastingumą.

Per didžiąją XIX a. pab. – XX a. pr. lietuvių emigraciją gausios lietuvių bendruomenės kūrėsi JAV. Rietavo ir Plungės orkestro muzikos mokyklos auklėtiniai, kurie buvo kilę iš vargingesnių šeimų ir nesugebėdavo tėvynėje susirasti tarnybos, kartais taip pat pasirinkdavo emigranto dalią. XIX a. pab. JAV susikūrė keletas lietuvių orkestrų. Vienas iš pirmųjų pučiamųjų orkestrų 1887 m. pradėjo veikti Mahanoi Sityje. „Firs Lithuanian Band of Schenandoah“ grojo Šenandore⁶⁷. Ar šiuose orkestruose buvo Oginskių auklėtinių, duomenų neturima. Išliko žinių, kad rietaviškių ir plungiškių muzikantų keliai susipynė JAV įkurtame „Lietuva Band“ orkestre. Jo organizatorius buvo Rietavo muzikos mokyklos auklėtinis Petras Lukauskas. Vengdamas karinės tarnybos, jis emigravo į JAV, ten sutiko bendraminčių, senų pažįstamų ir subūrė pučiamųjų orkestrą „Lietuva Band“. Orkestrą sudarė 29 muzikantai, tarp kurių buvo keletas rietaviškių ir septyni Plungės muzikos mokyklos auklėtiniai: Barovičius, Tadelskis, Pšibilskis⁶⁸, Aleksas Krajevskis, Jonas Jakaitis, Adomaitis ir Ežerskis⁶⁹. „Lietuva Band“ savo muzikine veikla JAV tęsė Oginskių muzikines tradicijas ir praturtino bei pajavairino Amerikos lietuvių kultūrinį gyvenimą.

Plungėje užgimęs aukštosios kultūros reiškinys laikui einant keitėsi ir mainėsi. Plungės dvaro „Muzikantinė“ ir „Šveicarija“ XX a. pradžioje tapo nebereikalingos. „Muzikantinė“ nugriovė apie 1935 m. (dalis jos rąstų buvo panaudota statant Žlibinų pradinę mokyklą). „Šveicarijos“ likimas panašus, tik ją nugriovė šiek tiek anksčiau (po I-ojo pasaulinio karo, išparceliavus Oginskių dvarą). „Šveicarijos“ mediana kaip statybinė medžiaga buvo išdalinta keturioms šeimoms⁷⁰.

Stipriausias pasirodė esančios Oginskių muzikinės tradicijos. Jos tvirtai įleido šaknis Žemaičių žemėje. L. Kiauleikytė teisi rašydama, kad jei ne Plungės ir Rietavo muzikos mokyklų paliktas ryškus muzikinis pėdsakas, po 1918 m. atsikuriančioje nepriklausomoje Lietuvoje muzikos kultūrą būtų tekę kurti iš naujo, nes visi tos kartos didieji muzikai užaugo kunigaikščių Oginskių muzikinių tradicijų įtakoje⁷¹.

Plungės kunigaikščių Oginskių dvaro tarnautojai parke. XX a. pr. M. Berkovičiaus nuotrauka iš Žemaičių dailės muziejaus Eleonoros Ravickienės fondo. ŽDM, GEK – 4971

¹ JURKŠTAS, Vytautas Povilas. „Rokiškio muzikos mokykla“. Iš *Muzikos enciklopedija*. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija; Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007, t. 3, p. 235.; *Lietuvos muzikos istorija I knyga: Tautinio atgimimo metais 1883–1918*. Vilnius, 2002, p. 164–170.

² JURKŠTAS, Vytautas Povilas; VANIUCHINAS, Paulius. „Rietavo muzikos mokykla“. Iš *Muzikos enciklopedija*. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija; Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007, t. 3, p. 217.

³ *Čekų muzikas, pedagogas, vargonininkas Rudolfas Lymanas*. Rokiškis, 2004.; LANDSBERGIS, Vytautas. „K istorii voznuknovienija Rietavskoj muzykalnoj školy“. Iš *Pamiatniki kultury*. Leningrad, 1987 (rusiškai).

⁴ KIAULEIKYTĖ, Laima. „Lietuvos dvarų muzikos kultūra tautinio atgimimo išvakarėse“. *Menotyra*. 1998, nr. 1, p. 58–62.

⁵ KIAULEIKYTĖ, Laima. „Kunigaikščių Oginskių muzikos mecenatystė antroje XIX a. antroje pusėje“. Iš *Lietuvos kultūros tyrinėjimai*. Vilnius, 1996, t. 2, p. 199–223.

⁶ JURKŠTAS, Vytautas Povilas. „Plungės muzikos mokykla“. Iš *Muzikos enciklopedija*. Vilnius, 2007, t. 3, p. 106.

⁷ KIAULEIKYTĖ, Laima. „Kunigaikščių Oginskių muzikos mecenatystė antroje XIX a. antroje pusėje“. Iš *Lietuvos kultūros tyrinėjimai*. Vilnius, 1996, t. 2, p. 199–201.

⁸ ZUBAVIČIUS, Boleslovas. *Atsiminimai ir padavimai apie Mykolą, Bogdaną Oginskius ir jų tėvų Irinijų Oginskį*. 1938. LMAB, RS, f. 12–1756. l. 16.

⁹ RAVICKIENĖ, Eleonora. „Iš Plungės muzikinės praeities“. *Gimtinė*, 1999 m. liepos 1–31 d., nr. 7, p. 8.

¹⁰ ČIURLIONIS, Mikalojus Konstantinas. *Apie muziką ir dailę: laiškai, užrašai ir straipsniai*. Vilnius, 1960, p. 3.

¹¹ RAVICKIENĖ, Eleonora. „Iš Plungės muzikinės praeities“. *Gimtinė*, 1999 m. liepos 1–31 d., nr. 7, p. 8.

¹² *Rachunki spisowanie – roboty A. Dowmonta*. 1888. (originalas saugomas: Žemaičių muziejus „Alka“, nr. 681; R-231). Žemaičių dailės muziejaus fondai. Lapai nenumuoti.

¹³ *Lietuvos muzikos istorija I knyga: Tautinio atgimimo metais 1883–1918*. Vilnius, 2002, p. 168.

¹⁴ KIAULEIKYTĖ, Laima. „Kunigaikščių Oginskių muzikos mecenatystė antroje XIX a. antroje pusėje“. Iš *Lietuvos kultūros tyrinėjimai*. Vilnius, 1996, t. 2, p. 200.

¹⁵ KIŠKIS, Jonas. „Iš Plungės (Telšių p.)“. *Vilniaus žinios*, 1905 m. sausio 29 / vasario 11 d., nr. 26, p. 3.

¹⁶ ŽILEVIČIUS, Juozas. „Muzikos kultūra Lietuvoje“. *Židinys*, 1935 m. gegužė–birželis, nr. 5–6, p. 519.

¹⁷ ŽILEVIČIUS, Juozas. „M. K. Čiurlionies muzikos kūryba“. *Muzika*, 1925 m. spalio, nr. 10, p. 191.

¹⁸ Ustav Plungianskago požarnago obščiestva, Telševskago ujezda, Kovenskoj gubernii. Telši, 1903, s. 1 (rusiškai).

¹⁹ POCIUS, Bronius. „Pirmosios mokyklos“. *Brasta + 16* [kultūros priedas], 1994 m. rugpjūtis–rugsėjis, nr. 5, p. 5.

²⁰ RAVICKIENĖ, Eleonora. *Šimtmečių takais*. Klaipėda, 1997, p. 85.

²¹ RAVICKIENĖ, Eleonora. „Iš Plungės muzikinės praeities“. *Gimtinė*, 1999 m. liepos 1–31 d., nr. 7, p. 7.

²² TENISONAS, Aleksandras. *Žemaitijos girių takais*. Čikaga, 1975, p. 116.

²³ Drobenko, Aleksej. Miestiečko Plungiany. Kovna, 1900, s. 13 (rusiškai); Wystawa w Plungianach. *Kurjer*, 1900, Września 29 (Października 12), nr. 39, s. 6. Parašas: Gozdawa.

²⁴ ZUBAVIČIUS, Boleslovas. *Atsiminimai ir padavimai apie Mykolą, Bogdaną Oginskius ir jų tėvą Irinėjų Oginskį*. 1938. LMAB, f. 12–1756. lap. 16.

²⁵ KRZYWICKI, Ludwik. „Žemaitijoje“. *Aitvarai*. 2006, t. 13–14, p. 194.

²⁶ STASIKĖLIENĖ, Dalia. „Gros Oginskio festivalio simfoninis orkestras“. *Žemaičių saulutė*, 2006 m. rugsėjo 8 d., nr. 32, p. 8.

²⁷ VAITKUS, Mykolas. *Su Minija į Baltiją. Atsiminimai*. London, 1962, t. 1, p. 82.

²⁸ OMILANOWSKA, Małgorzata. „Franz Schweghteno, Édouardo André ir Stanisława Witkiewicziaus projektai Palangoje“. *Lietuvos dailės muziejaus metraštinis*. Vilnius, 2007, nr. 9, d. 1, p. 111.

²⁹ ŚWIĘTOCHOWSKI, J. „Połaga jako nadmorskie miesjce kąpielowe“. *Nowiny lekarskie*, 1901, Maj, Zeszyt 5, s. 348.

³⁰ „Boleslovo Zubavičiaus prisiminimai“. *Žemaičių žemė*, 2006, nr. 3, p. 13.

³¹ BŪTĖNAS, D. „Oginskių Archyvo dokumentus pavarčius“. *Pergalė*, 1967, nr. 10, p. 186.

³² TOLIUSIUS, Zigmantas. *Atsiminimai ir apybraižos. I dalis. Dingusių gadynių šešėliai*. LNB. RS, f. 66–5. lap. 47.

³³ GIRININKIENĖ, Vida. „Žemaitukai“. Iš *Rietavo apylinkės*. Kaunas, 1992, p. 148.

³⁴ STASIKĖLIENĖ, Dalia. „Gros Oginskio festivalio simfoninis orkestras“. *Žemaičių saulutė*, 2006 m. rugsėjo 8 d., nr. 32, p. 8.

³⁵ *Lietuvos muzikos istorija. I knyga: Tautinio atgimimo metais 1883–1918*. Vilnius, 2002, p. 165.

³⁶ ŽILEVIČIUS, Juozas. „Muzikos kultūra Lietuvoje“. *Židyns*, 1935 m. gegužė–birželis, nr. 5–6, p. 519.; ZUBAVIČIUS, Boleslovas. *Atsiminimai ir padavimai apie Mykolą, Bogdaną Oginskius ir jų tėvą Irinėjų Oginskį*. 1938. LMAB, f. 12–1756. lap. 16.

³⁷ ŽILEVIČIUS, Juozas. „Muzikos kultūra Lietuvoje“. *Židyns*, 1935 m. gegužė–birželis, nr. 5–6, p. 519.

³⁸ *Rachunki spisowanie – roboty A. Dowmonta*. 1888. (originalas saugomas: Žemaičių muziejus „Alka“, nr. 681; R-231). Žemaičių dailės muziejaus fondai. Kopija, lapai nenumuoti. (1890 m. spalio 13 d. minimi Plungės orkestrantai: 1. Mackevičius (Mackiewicz), 2. Slavinskis I (Sławinski I), 3. Rogalskis (Rogalski), 4. Šiugžda (Szugzda), 5. Slavinskis II (Sławinski II), 6. Jackevičius (Jackiewicz), 7. Vaitkevičius (Wojtiekwicz), 8. Trockis (Trocki), 9. Vološkevičius (Woloszkiewicz), 10. Čiurlionis (Czurlanis), 11. Radzevičius (Radzewicz), 12. Čekavičius (Czekowicz), 13. Dunajėvas (Dunajew), 14. Skiendzeckis (Skiędzciek), 15. Mackevičius II (Mackiewicz II), 16. Šeleris (Szeler); 1891 m. gegužės 6 d. minimi: 1. Slavinskis I (Sławinski I), 2. Jackevičius (Jackiewicz), 3. Vaitkevičius (Wojtiekwicz), 4. Šiugžda (Szugzda), 5. Vološkevičius (Woloszkiewicz), 6. Mackevičius I (Mackiewicz I), 7. Slavinskis II (Sławinski II), 8. Staniševskis (Staniszewski), 9. Rogalskis (Rogalski), 10. Čiurlionis (Czurlanis), 11. Mackevičius (Mackiewicz II), 12. Radzevičius (Radzewicz), 13. Zacharevičius (Zacharewicz), 14. Lapatauskas (Łapatowski); 1892 m. rugpjūčio 17 d. minimi 1. Čekavičius (Czekowicz), 2. Vaitkevičius (Wojtiekwicz), 3. Rogalskis (Rogalski), 4. Gecevičius (Gieciewicz), 5. Čiurlionis (Czurlanis), 6. Sobolevskis (Sobolewski), 7. Mackevičius I (Mackiewicz I), 8. Šeleris (Szeler), 9. Stankevičius (Stankiewicz), 10. Staniševskis (Staniszewski), 11. Sinkevičius (Sinkiewicz), 12. Slavinskis I (Sławinski I), 13. Slavinskis II (Sławinski II), 14. Mackevičius II (Mackiewicz II), 15. Jackevičius (Jackiewicz), 16. Keturauskas (Kieturowski); 1892 m. lapkričio 15 d. minimi: 1. Čekavičius (Czekowicz), 2. Dunajėvas (Dunajew), 3. Čiurlionis (Czurlanis), 4. Gecevičius (Gieciewicz), 5. Sobolevskis (Sobolewski), 6. Rogalskis (Rogalski), 7. Jackevičius (Jackiewicz), 8. Slavinskis (Sławinski), 9. Stankevičius (Stankiewicz), 10. Keturauskas (Kieturowski).) Pastaba: paryškintu šriftu žymimi 1891–1892 m. naujai minimi muzikantai.

³⁹ LANSBERGIS, Vytautas. *Čiurlionio muzika*. Vilnius, 1986, p. 12–13.

⁴⁰ *Rachunki spisowanie – roboty A. Dowmonta*. 1888. (originalas saugomas:

Žemaičių muziejus „Alka“, nr. 681; R-231). Žemaičių dailės muziejaus fondai. Kopija, lapai nenumuoti.

⁴¹ *Rachunki spisowanie – roboty A. Dowmonta*. 1888. (originalas saugomas: Žemaičių muziejus „Alka“, nr. 681; R-231). Žemaičių dailės muziejaus fondai. Kopija, lapai nenumuoti.

⁴² LANSBERGIS, Vytautas. *Čiurlionio muzika*. Vilnius, 1986, p. 12–13.

⁴³ *Rachunki spisowanie – roboty A. Dowmonta*. 1888. (originalas saugomas: Žemaičių muziejus „Alka“, nr. 681; R-231). Žemaičių dailės muziejaus fondai. Kopija, lapai nenumuoti.

⁴⁴ LANSBERGIS, Vytautas. *Čiurlionio muzika*. Vilnius, 1986, p. 12–13.; ČIURLIONIS, Stasys. „Mikalojaus Konstantino Čiurlionies gyvenimo broožai“. Iš *M. K. Čiurlionis*. Kaunas, 1938, p. 12.

⁴⁵ ŽILEVIČIUS, Juozas. *Lietuviai muzikai vakaruose*. Stickney, 1999, p. 65.

⁴⁶ ČIURLIONIS, Stasys. „Mikalojaus Konstantino Čiurlionies gyvenimo broožai“. Iš *M. K. Čiurlionis*. Kaunas, 1938, p. 14.

⁴⁷ MUKIENĖ, Danutė; TURKSYTĖ, Vida; BERŽONSKAITĖ, Stanislava. *Žemaičių dailės muziejus*. Vilnius, 1997, p. 15.

⁴⁸ ŽILEVIČIUS, Juozas. *Lietuviai muzikai vakaruose*. Stickney, 1999, p. 65.

⁴⁹ YLA, Stasys. *M. K. Čiurlionis: kūrėjas ir žmogus*. Vilnius, 1992, p. 22.

⁵⁰ GUDAVIČIUS, Petras. „Iš mūsų muzikos istorijos“. *Muzika*, 1925 m. lapkritis–gruodis, nr. 11–12, p. 225.

⁵¹ MERKYS Vytautas. *Draudžiamosios lietuviškos spaudos kelias 1864–1904*. Vilnius, 1994, p. 264–265.; BIRŽIŠKA, Vaclovas. „Medžiaga lietuvių spaudos uždraudimo istorijai“. *Tauta ir žodis*, Kaunas, 1926, t. 4, p. 318.

⁵² GUDAVIČIUS, Petras. „Iš mūsų muzikos istorijos“. *Muzika*, 1925 m. lapkritis–gruodis, nr. 11–12, p. 225.

⁵³ ADOMAITIS, Antanas. „Mano laimė manęs palauks“. *Meninės apybraižos*. Vilnius, 2000, p. 39–40.

⁵⁴ BUTRIMAS, Adomas; ir GIRININKAS, A. „Ir Plungėje yra muziejus“. *Kultūros barai*, 1989, nr. 9), p. 46.

⁵⁵ KIAULEIKYTĖ, Laima. „Lietuvos dvarų muzikos kultūra tautinio atgimimo išvakarėse“. *Menotyra*, 1998, nr. 1, p. 58.

⁵⁶ *Ten pat*.

⁵⁷ BARTKUTĖ, Donata. „Pirmasis vaidintojas iš Kulių“. *Brasta + 16* [kultūrinis priedas], 1994 m. liepa, nr. 4, p. 4.

⁵⁸ *Petkuno Jono pasas*, (kopija). Plungės viešosios bibliotekos fondai.

⁵⁹ JURKŠTAS, Vytautas Povilas. „Dar kartą apie Juozą Žilevičių“. *Muzikos barai*, 1989 m. rugpjūčio 25 d., nr. 6, p. 7.

⁶⁰ „Plungė, Telšių apskr.“ *Viltis*, 1909 m. liepos 19 / rugpjūčio 1 d., nr. 82, p. 3. Parašas: Nagynpalaiškė.

⁶¹ *Plungės bažnytinio choro 1909 m. fotografija*. Žemaičių dailės muziejaus fondai. GEK. 4970.

⁶² PUKYS, Povilas. „Mano biografija“. *Žemaičių saulutė*, 1998 m. lapkričio 13 d., nr. 41, p. 2.

⁶³ *M. Oginskienės turto perdavimas J. Petkunui dokumentai*. (kopija nuo CVA. f. 1376. ap. 1. b. 23. lap. 213.). Plungės viešosios bibliotekos fondai.

⁶⁴ VAITKUS, Mykolas. *Per giedrą ir audrą. 1909–1918 atsiminimai*. London, 1956, t. 4, p. 71.

⁶⁵ *Fotoalbumas–katalogas CHAIMAS KAPLANSKIS. Vakarų Lietuva XIX a. pab. – XX a. vid.* Telšiai–Vilnius, 2007, p. 82.

⁶⁶ ŽILEVIČIUS, Juozas. „Pirmojo karo orkestro organizavimas“. Iš *Muzikos almanachas: su chronologiniu muzikos kalendoriumi 1924 metams*. Kaunas, 1924. p. 135–137.; KIAULEIKYTĖ, Laima. „Kunigaikščių Oginskių muzikos mecenatystė antroje XIX a. antroje pusėje“. Iš *Lietuvos kultūros tyrinėjimai*. Vilnius, 1996, t. 2, p. 201.

⁶⁷ EIDINTAS, Alfonsas. *Lietuvių kolumbai: (Lietuvių emigracijos istorijos apybraiža)*. Vilnius, 1993, p. 133–134, 149.

⁶⁸ *Lietuvos muzikos istorija I knyga: Tautinio atgimimo metais 1883–1918*. Vilnius, 2002, p. 167.

⁶⁹ JUODELIS, Petras. *Iš Vytauto Lukausko atsiminimų*. 1964, Lietuvos dailės muziejaus archyvas. R346. lap. 2–3.

⁷⁰ RAVICKIENĖ, Eleonora. „Iš Plungės muzikinės praeities“. *Gimtinė*, 1999 m. liepos 1–31 d., nr. 7, p. 8.

⁷¹ KIAULEIKYTĖ, Laima. Kunigaikščių Oginskių muzikos mecenatystė antroje XIX a. antroje pusėje. Iš *Lietuvos kultūros tyrinėjimai*. Vilnius, 1996, t. 2, p. 199.